

ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ПІДГОТОВКИ КАДРІВ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ

Гаращук О.В.,

*доктор економічних наук, доцент,
завідувач сектору взаємодії з громадськістю
та ЗМІ і міжнародного
співробітництва відділу організаційно-інформаційного
забезпечення та роботи з персоналом
Державної інспекції навчальних закладів України*

Куценко В.І.,

*доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
головний науковий співробітник
ДУ «Інститут економіки природокористування
та сталого розвитку Національної академії наук України»
(м. Київ, Україна)*

Розкрито важливість інноваційного підходу до підготовки кадрів, їх компетентності. Наведено алгоритм інноваційних процесів. Подано складові моделі інноваційної діяльності ВНЗ. Показані чинники, що впливають на інноваційний розвиток. Наводяться складові інноваційної інфраструктури освітньої сфери, їх вплив на підготовку конкурентоспроможних кадрів, обґрунтовуються шляхи посилення інноваційної діяльності в освітній сфері, інтеграції освіти, науки і виробництва.

Ключові слова: *інноваційні технології, інноваційна діяльність, освітня сфера, професійні компетенції.*

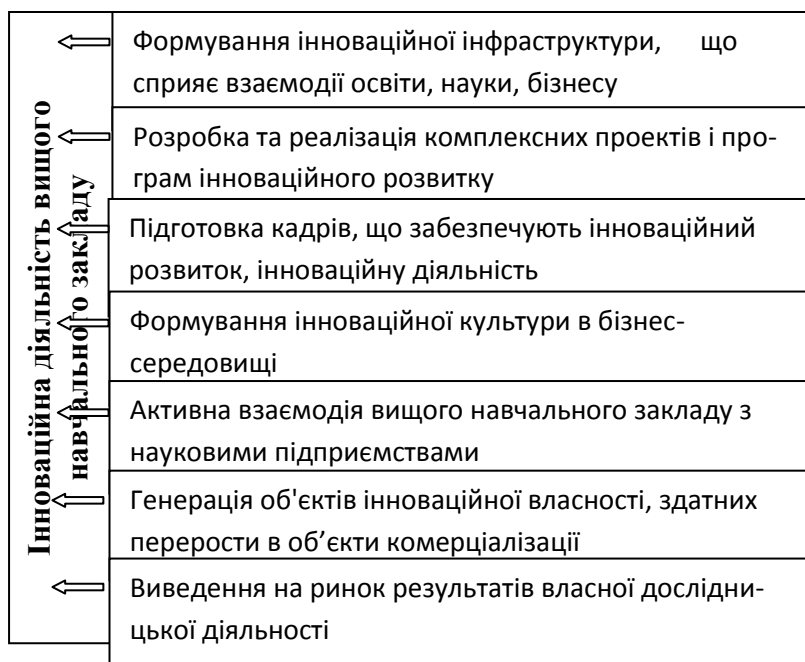
Актуальність дослідження. Сьогодні уже всім зрозуміло, що майбутнє країни визначають знання та вміння громадян. При цьому важливо, щоб професійна підготовка

дозволяла кожному з них окремо і суспільству в цілому ставити перед собою цілі та досягти їх. Розвиток інноваційних процесів у всіх сферах економіки потребує й інноваційного підходу до підготовки кадрів. Проте, як свідчить статистика, інноваційна складова ресурсного забезпечення підготовки кадрів має досить низький показник. Вагомий внесок у дослідження питань інновацій (нововведень) у сфері підготовки кадрів зробили Т. Ачкасова, І. Баженова, О. Бейдик, І. Бех, С. Біла, С. Бондар, Т. Булах, Т. Вилегжаніна, М. Глущенко, І. Гнибіденко, Л. Даниленко, Г. Єльнікова, І. Зязюн, М. Каллас, І. Кінаш, О. Клокар, В. Кремень, О. Любіцева, В. Мадзігон, М. Мальська, В. Олійник, В. Рубан, Т. Ткаченко, Л. Янковська та інші.

Однак наукові напрацювання цих фахівців не заперечують необхідності подальших як теоретичних, так і практичних досліджень, пов'язаних із упровадженням інноваційних технологій як в економічну сферу в цілому, так і в кожен її ланку. Україні сьогодні вкрай необхідний інноваційний прорив, який забезпечив би суттєве підвищення продуктивності праці, ефективності економіки. Тому метою нашого дослідження є пошук шляхів підвищення конкурентоспроможності підготовки кадрів шляхом упровадження в навчальний процес інновацій.

Виклад основного матеріалу. Інноваційні технології у сфері підготовки кадрів розглядаються нами як об'єкт дослідження і як складова його інструментарію. Дослідження інноваційних процесів відбуваються за таким алгоритмом: підготовчий етап, який включає підготовку нормативно-правової бази інноваційного процесу; проектний, у тому числі проектування інноваційної інфраструктури та формування системи державно-приватного партнерства у сфері підготовки кадрів; розроблення механізмів залучення та адаптація провідних освітніх технологій, передачі технологічних рішень для різних категорій вищих навчальних

закладів при придбанні технологічних платформ; започаткування та активізація громадських ініціатив, що забезпечують інноваційний розвиток тощо; аналіз сучасного стану інноваційних процесів у сфері підготовки кадрів, а також оцінка його інноваційного потенціалу; виявлення закономірностей розвитку цих процесів і чинників, які їх зумовлюють, зокрема силу впливу зовнішнього та внутрішнього середовищ на кількісні та якісні параметри, на забезпечення підготовки кадрів на інноваційній основі. Наразі змінюються вимоги до результатів системи освіти, зростає попит на масовість креативних компетентностей і готовність до перенавчання на інноваційній основі (рис. 1).

Рис. 1. Основні складові моделі інноваційної діяльності ВНЗ

Україна володіє широкою мережею вищих навчальних закладів*. Проте далеко не всі із них активно впроваджують у своїй діяльності інноваційні технології. Зрозуміло, що кращими умовами для інноваційної діяльності володіють великі навчальні заклади. Тому подальше вдосконалення мережі ВНЗ, їх укрупнення сприятиме поліпшенню технологічної структури розвитку. Разом з тим такі вищі навчальні заклади більш успішно виконують й інші функції. Сучасний період розвитку системи освіти в значній мірі пов'язаний з переорієнтацією активності навчальних закладів на внутрішній світ людини, який сприяє формуванню духовно-моральної культури студентської молоді. Українській державі потрібні не лише фахівці, а й соціально активні громадяни, відповідальні за те, що робиться в навчальному закладі, в державі в цілому.

На інноваційний розвиток освітньої сфери впливають: ринкове середовище, загальні технологічні можливості, притаманні освітній, науковій, виробничій сферам. Освітня сфера останнім часом характеризується активним використанням інновацій, націлених на створення нових комерційних можливостей шляхом спільного виведення на ринок нових видів продуктів і послуг за рахунок використання комплементарних знань різних інституцій. Цьому сприяють технологічні платформи, технопарки, технополіси, стратегічні альянси, компанії, створені на базі вищих навчальних закладів, що дозволяє успішно використовувати наявне сучасне наукове обладнання тощо [5]. У зв'язку з комп'ютеризацією вища школа активно підключається до Інтернету. Значна частина її об'єктів має постійно функціонуючі сторінки в мережі Інтернет. Це перш за все притаманно закладам освіти. Щоправда, основними інноваторами ринку освітніх послуг є вищі навчальні заклади, зацікавлені в

---

* На 1 млн. населення вищих навчальних закладів в Італії функціонує 3, Ізраїлі – 4, Японії та Білорусі – по 5, в Росії – 9, у США – 10, а в Україні – 20 [8].

підготовці конкурентоспроможних компетентних кадрів, необхідних для реальної економіки.

Тобто підготовка фахівців, які передбачають зміни у своїй діяльності, мотивовані до самостійної освіти, має забезпечити компетентнісний підхід. Компетенції, по-перше, мають діяльнісний характер, посилаються на систему узагальнених умінь у поєднанні з предметними вміннями та знаннями в конкретних галузях (ситуаціях); по-друге, вони проявляються в умінні здійснювати вибір, виходячи із адекватної оцінки себе в конкретній ситуації [16]. До речі, сучасний компетентнісно-орієнтований освітній процес будується у відповідності з певними вимогами, в числі яких:

- посилення уваги до інтересів особистості студента;
- розвиток його здібностей;
- орієнтація навчання на максимально повне врахування особливостей та індивідуальних можливостей кожного студента;
- поєднання інтересів особистості, суспільства, держави.

Формуванню компетентнісних, конкурентоспроможних фахівців велика увага приділяється практично в усіх високорозвинених країнах, які нині контролюють понад 90% світового наукового потенціалу і 80% глобального ринку високих технологій, що оцінюються приблизно 3 трлн дол. США і перевищують вартість сировинних та енергетичних ресурсів [7]. Щоправда кожна країна має свої особливості. Скажімо, у США компетентність розглядають з позицій розвитку здібностей, мотивів, відносин, переконань, цінностей, необхідних для компетентного виконання своїх функцій, для набуття знань основ наук, умінь, навиків, необхідних для виконання професійних ролей. Нинішні навчальні заклади у цьому контексті передбачають підготовку фахівців до формування інтелектуального, відповідального ставлення кожного до самого себе, оточуючих людей і природи, позитивну соціальну поведінку. Компетентнісний

підхід в освітній сфері розглядається як один із важливих концептуальних підходів до оновлення змісту освіти. Він передбачає переорієнтацію домінуючої освітньої парадигми з переважно трансляції знань на створення умов для оволодіння студентами комплексом компетенцій, що визначають інтелектуальний і трудовий потенціал. Компетентнісно-орієнтований процес вищої освіти – це об'єктивне явище, зумовлене соціально-економічними передумовами.

Франція, приміром, у контексті компетентнісного підходу виділяє: знання навчальних дисциплін; управління навчанням, знаннями освітньої системи та її оточення. У цій країні превалує модель професіоналізму. Виділяються такі складові компетентності: здатність аналізувати свою практичну діяльність; вирішувати проблеми, визначати стратегію. На думку французьких дослідників, компетенція – це сукупність можливих вчинків (емоційних, пізнавальних, психомоторних), що дозволяють індивіду здійснювати свою діяльність [2].

На формування компетенції у ВНЗ Великобританії впливають: нормативні вимоги; вдосконалення структури та змісту професійного розвитку фахівця; розробка рекомендацій початкуючим фахівцям; вивчення взаємовідносин фахівця з підлеглими. Тобто розвиток компетенції у процесі фахової підготовки являє собою складне й багатопланове завдання, розв'язання якого потребує глибокого теоретичного осмислення та узагальнення практичного досвіду. Професійні компетенції мають бути зорієнтовані не стільки на виконання заданих зразків, скільки на професійне і творче розв'язання виникаючих виробничих проблем.

Досить вагомим чинником у розвитку інновацій у сфері підготовки кадрів є формування дослідницьких університетів, які все активніше стають центрами інноваційного розвитку не лише вищої освіти, а й економіки в цілому, кожної її складової через механізми трансферу техно-

логій тощо. В дослідницькому ВНЗ забезпечується втілення інноваційних розробок у товар. А це значить, що у нас формується суспільство інноваційних освітніх закладів. Останньому сприяє поява у вищій школі висококваліфікованих менеджерів. Щоправда, такі вищі навчальні заклади ефективно працюють лише за умови, коли вони володіють необхідним обладнанням і фахівцями-дослідниками.

Розвиток інновацій в освітній сфері пов'язаний не лише з Інтернетом і комп'ютером, а і з мобільним телефоном, флеш-пам'яттю, електронною поштою, банкоматом, мультимедійними засобами, які суттєво підвищують роль Інтернету в розвитку освітньої сфери та інформаційних ресурсів. Використання останніх стимулює високий рівень самостійності працівників освітньої сфери. Вкладаючи кошти в її інноваційний розвиток, суспільство фактично інвестує власне майбутнє. У сфері освіти, приміром, у цих умовах трансляційна функція викладача змінюється на керівництво навчальною діяльністю студентів й організацію освітньо-наукового середовища.

Перехід освітньої системи на інноваційний шлях розвитку тісно пов'язаний з потребою зміни якості, а також структури підготовки кадрів. Практика свідчить, що ознакою інновації у вищому навчальному закладі є наявність структурного підрозділу інноваційного характеру, який характеризується об'єктивною новизною і не має прямих аналогів в інших вищих навчальних закладах. При цьому надзвичайно важливим є те, щоб у розробку та реалізацію інновацій включались співробітники, студенти усіх підрозділів, щоб відбувалось освоєння новацій всіма суб'єктами освітньої діяльності. Такий підхід, як свідчить досвід, дозволяє привести якість освіти у відповідність з сучасними вимогами та забезпечити конкурентоспроможність фахівців, які мають володіти такими якостями: професіоналізм, підприємливість, цілеспрямованість, комунікабельність, вміння пра-

цювати відповідально та шукати нестандартні підходи до розв'язання виробничих проблем.

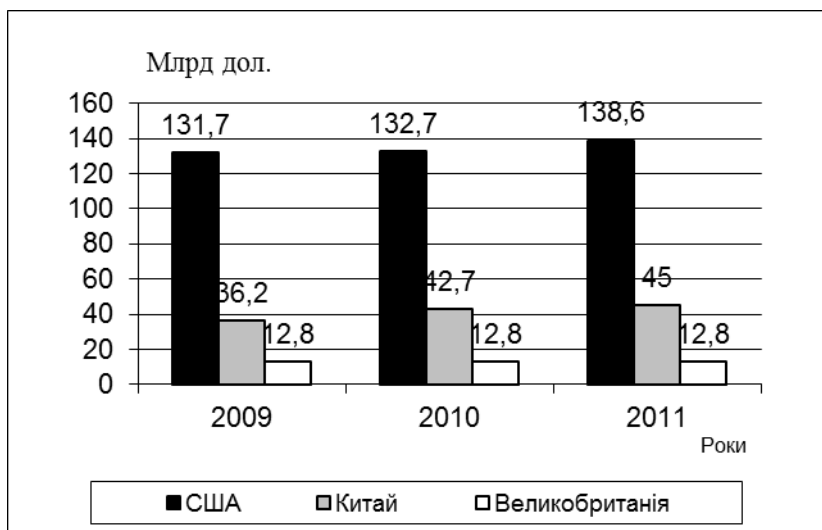
Підготовка таких кадрів передбачає організацію освітнього процесу у ВНЗ у режимі інтенсивного інноваційного розвитку. При цьому перехід освітньої системи з одного рівня функціонування в інший, більш високий, здійснюється за рахунок реалізації багатьох проектів. У вищих навчальних закладах інновації мають бути притаманні наступним їх складовим: кадрам, навчальним технологіям (комп'ютерним, мультимедійним), науково-методичному супроводу освітнього процесу, внутрішньовишівському управлінню, дистанційному навчанню, інформаційному супроводу управлінської та освітньої діяльності; творчій діяльності суб'єктів освіти в освітньому середовищі тощо. Разом із тим слід відмітити, що в освітній сфері ще недостатньо використовуються управлінські технології. Водночас, як свідчить статистика, у рамках франшизи або контрактів на управління ними привносяться технології, сучасніші порівняно з іншими сферами економічної діяльності, а їх вищий і середній менеджмент має якісно новий рівень освіти, що також означає володіння певними технологіями.

В умовах переходу на інноваційну економіку важливо забезпечити не лише інтеграцію освіти, науки і виробництва, але й:

- активне залучення молоді у сферу освіти, науки, високих технологій;
- випереджаючий рівень підготовки кадрів для високотехнологічних секторів економіки;
- концентрацію матеріальних й інтелектуальних ресурсів вишів на розв'язанні завдань пріоритетних напрямів науки і техніки та досягненні на цій основі результатів світового рівня;
- створення умов для комерціалізації результатів наукомістких розробок ВНЗ.

Реалізація таких підходів має спрямовуватись на активізацію науково-дослідних розробок у вищих навчальних закладах. Статистика свідчить, що значних успіхів у інноваційному розвитку в освітній сфері досягли ті країни, де значна увага приділяється дослідницьким розробкам (рис. 2).

Рис. 2. Динаміка державних витрат на дослідницькі розробки низки країн, млрд дол. у рік, у розрахунку по ПКС

Як видно із рис. 2, досить значні витрати державних коштів на дослідницькі розробки виділяються у США. В Німеччині, приміром, на дослідницьку діяльність у вищих навчальних закладах витрачаються кошти федерального і земельного урядів, призначені на підтримку науки. Виділяються вони на конкурсній основі великим національним об'єднанням (Асоціації Гельмгольца, об'єднанню Макса Планка, Фраунгофера, Асоціації Лейбніца), а ті, в свою чергу, влаштовують внутрішні конкурси між своїми інститутами для розподілу отриманих ресурсів. Це дозволяє цим

країнам розвивати не лише інновації в освітній сфері, а й в економіці в цілому.

В Україні приватний бізнес має потребу у висококваліфікованих кадрах, які володіють інноваційним потенціалом. Адже від цього значною мірою залежить успіх бізнесу. Проте, на жаль, бізнесові структури не бажають оплачувати підготовку кадрів, практично не зацікавлені у підтримці розвитку інноваційної освіти, у впровадженні інноваційних освітніх технологій. В цих умовах важливо посилити зв'язок вищих навчальних закладів із науководослідними інститутами, використовуючи їх інноваційну інфраструктуру. Значних успіхів у забезпеченні інноваційного розвитку освітньої сфери високорозвинені країни досягають і завдяки дотриманню таких принципів:

- визначення умов і засобів, які забезпечують розвиток соціальної сфери;
- активне залучення співробітників до створення нового, підтримка у цьому контексті ініціатив;
- сприяння самореалізації колективу підприємств, організацій, що дозволяє їм вести соціально корисну діяльність тощо. Інноваційні процеси в освітній сфері пов'язані з активізацією креативних процесів, що передбачає альтернативність і різноманіття різних підходів щодо діяльності в освітньому середовищі.

Ситуація з розвитком інновацій в освітній сфері пов'язана із забезпеченням гармонізації законодавчої бази, інноваційно-інвестиційних процесів і державного партнерства щодо створення інноваційної інфраструктури, в першу чергу, в освітніх і наукових центрах. На це має бути спрямована і вся система управління розвитком освітньої сфери, формування інноваційно-творчого процесу, що відповідає умовам пошуку нового, оригінального, оптимального. Адже інновація і в освітній сфері є

продуктом процесу творчого пошуку, результатом розробки нової ідеї, а сам процес можна назвати інноваційним лише тоді, коли йдеться про освоєння та поширення інновацій у практиці.

Особливо важливо забезпечити інноваційні підходи в усіх ланках освіти, а також в усіх структурних елементах. При цьому надзвичайно важливою є необхідність забезпечення управління всією навчально-освітньою діяльністю, що має включати:

- внутрішньовишівські систему управління якістю освіти та традиції;
- систему неперервної підготовки кадрів;
- аспірантуру та докторантуру;
- викладацький склад;
- систему самоуправління;
- систему традицій вищого навчального закладу;
- інформаційний супровід управлінської діяльності;
- нормативно-правовий супровід освітньої діяльності;
- моніторинг управління тощо.

Все це говорить про те, що інноваційним процесом на всіх рівнях освітньої діяльності необхідно управляти. Про це свідчить досвід вищих навчальних закладів, які активно у своїй діяльності впроваджують інновації, забезпечують оптимальне використання ресурсів для розвитку освітніх систем, максимально задіюють і розвивають творчий потенціал як педагогічного, так і студентського колективів. І дуже важливо, щоб професорсько-викладацький склад активно працював над підвищенням своєї кваліфікації, тобто займався самоосвітою, яка є досить ефективною формою саморозвитку на основі постійного підключення до розв'язання інноваційних проєктів. У таких ВНЗ панує взаємодопомога, підтримка, взаєморозуміння, співтворчість, суттєво зростає рівень творчих досягнень і викладачів, і студентів.

Нині освітня сфера активізує інноваційну діяльність шляхом реалізації середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності у сфері освіти, які МОН України затвердило ще в 2003 році і які включають:

- інноваційні технології навчання;
- інтерактивні методи навчання з використанням інформаційних технологій;
- створення комп'ютерно-орієнтованих методів системи навчання з різних навчальних дисциплін;
- розроблення та впровадження новітніх дидактичних моделей й технологій профільного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах;
- розроблення програмних засобів навчального та наукового призначення новітніх програм, підручників, посібників і методичних матеріалів нового покоління, у тому числі – електронних.

Положення «Про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності» передбачає таку структуру організації цієї діяльності:

- розроблення інновацій у системі освіти та суб'єкти інноваційної ініціативи;
- ухвалення рішення про організацію та проведення експерименту, безпосередньо етапи його здійснення;
- ухвалення рішення про розширення бази, внесення змін у програму дослідно-експериментальної роботи, припинення, завершення експерименту;
- поширення застосування інновацій в системі освіти;
- виявлення передумов щодо проведення апробації, прийняття рішень щодо масового поширення інновацій у системі освіти та джерела фінансування інноваційної освітньої діяльності, а також науково-дослідницьких розробок.

Активна наукова діяльність у вищих навчальних закладах, яка формує у майбутніх фахівців дослідницьку компетентність*, потребує висококваліфікованого професорсько-викладацького складу, необхідного матеріально-технічного оснащення, а також сучасного навчально-методичного забезпечення, що має створити вищим навчальним закладам умови для здійснення цілеспрямованої роботи з формування та розвитку культури. Тобто за такої ресурсної бази навчальний процес спрямований на формування у студентів не лише фахових, а й дослідницьких компетенцій, тобто на підготовку грамотного, творчого, динамічного фахівця, здатного самостійно засвоювати нові технології.

Саме за таких умов наукова діяльність має завершуватись інноваціями і водночас поліпшуватись система підготовки кадрів. Адже сучасний фахівець повинен бути конкурентоспроможним, самостійно, швидко та економно знаходити й використовувати нові наукові дані, організувати нові дослідження, користуватися сучасними джерелами інформації. Нинішній студент має працювати в нових умовах, мати справи з технологіями, які нині ще відсутні. А тому, щоб підготувати конкурентоспроможного фахівця, у кожному ВНЗ мають бути створені необхідні умови для розвитку особистості студента, його індивідуальних і творчих здібностей, сформувані у нього потреби вчитись протягом усього життя.

Нині суспільством висуваються підвищені вимоги до освіти. Відповіддю на ці виклики мають стати: інформаційне забезпечення, відкритість у світових масштабах, інтегрованість з фундаментальними та науковими дослідженнями. Вищі навчальні заклади все більш активно

---

* Дослідницька компетентність – це така сукупність знань, дослідницьких умінь, навиків і способів діяльності, яка дозволяє студенту займати позицію дослідника. Майбутній фахівець не може успішно опанувати дослідницькі компетенції, не маючи для цього знань про наукові дослідження і професійних знань, без яких неможлива цілеспрямована і продуктивна наукова діяльність.

стають учасниками економічного розвитку. Їх функції, зокрема в ринкових умовах, розширюються. Сьогодні вони є суб'єктами генерації інтелектуальної власності; сприяють формуванню інноваційної інфраструктури; активно володіють різними формами взаємодії науки та бізнесу; сприяють організації наукомістких підприємств; здійснюють підготовку кадрів для інноваційної діяльності; формують інноваційну культуру в бізнес-середовищі. Для забезпечення цього вища освіта повинна:

- постійно підвищувати якість освітнього процесу;
- залучати й закріплювати молодь у сфері освіти та науки;
- активізувати взаємодію вищих навчальних закладів із підприємницьким середовищем, прискорити передачу технологій у реальний сектор економіки;
- підвищувати ефективність використання бюджетних коштів, кадрових, інформаційних ресурсів як при проведенні досліджень, так і при підготовці кадрів.

У відповідності з Рекомендаціями Європейської Комісії щодо надання доступу до наукової інформації передбачається:

- відкрити доступ до наукових публікацій, до даних наукових досліджень та їх результатів;
- зберігати та повторно використовувати наукову інформацію;
- сформувати відповідну інфраструктуру;
- сприяти багатосторонньому діалогу щодо розвитку відкритого доступу та збереження наукової інформації, просування цих принципів на національному, європейському та міжнародному рівнях;
- державам-членам ЄС створити національні точки для координації заходів, зазначених у цих рекомендаціях;
- здійснювати аналіз виконання цих рекомендацій та кожні два роки надавати звіти до Європейської Комісії [10].

Реалізація таких підходів, на наш погляд, дозволить суттєво підняти рівень використання інновацій в освітній сфері в цілому та в її складових, підвищити її ефективність. Досвід діяльності низки ВНЗ свідчить, що останньому сприяє:

- розробка стратегічної програми розвитку вищих навчальних закладів і персональної відповідальності керівників за їх реалізацію;
- включення перш за все всіх учасників навчальної діяльності в розробку інноваційних проектів, направлених на реалізацію стратегічної програми розвитку вищого навчального закладу;
- навчання викладачів, студентів технологіям здійснення інноваційної діяльності;
- запровадження моніторингу інноваційної діяльності, впровадження новацій у практичну діяльність;
- постійне ознайомлення суб'єктів освітнього процесу з творчими досягненнями колег по роботі;
- постійна робота керівників вищих навчальних закладів із обдарованими викладачами, матеріальна, організаційна й інформаційна їх підтримка [14].

Висновок. Таким чином, впровадження інновацій в освітню сферу сприяє її модернізації, яка стосується всіх її складових: освітньої, виховної, соціально-культурної, методичної, видавничої, архітектурно-будівельної, дизайнерсько-оформлювальної, технічної, комерційної тощо. У перспективі в Україні має бути сформована модель вищої освіти, зорієнтована на активне впровадження інновацій у навчальний процес. Практика свідчить, що випускники вищих навчальних закладів, які досягли значних успіхів у впровадженні інновацій, значно краще підготовлені та затребувані економікою. Майбутнє вищої освіти пов'язане з роботодавцями. Понад 90% опитаних роботодавців упевнені, що встановлення більш тісних контактів між підпри-

емством і ВНЗ полегшить роботодавцям пошук працівників необхідної кваліфікації, скоротить їх витрати на підготовку кадрів. Освіта поступово повертається обличчям до реальної економіки. Про це свідчать дані щодо збільшення інноваційних програм у системі підготовки кадрів, орієнтованих на запит ринків праці, збільшена кількість договорів, укладених із роботодавцями на цільове навчання та підвищення кваліфікації кадрів, тобто на формування конкурентоспроможного фахівця.

Список використаних джерел

1. Абасов З.А. Понятійно-терминологический апарат инновационной педагогической деятельности / З.А. Абасов // *Философия образования*. – 2006. – №1(15). – С. 56–62.
2. Бондаренко Е.Н. Воззрения на профессиональные компетенции современного учителя в различных странах мира / Е.Н. Бондаренко // *Высшее образование сегодня*. – 2009. – №1. – С. 42–44.
3. Буркова Л.В. Класифікація педагогічних інновацій як елемент механізму управління інноваційним процесом в освіті / Л.В. Буркова // *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи: збірник наукових праць* / ред. кол. Л.І. Даниленко та ін. – К.: Логос, 2000. – С. 231–238.
4. Викторова Л.В. Инновационные процессы в образовании / Л.В. Викторова // *Инновации в образовании*. – 2002. – №2. – С. 6.
5. Гросфельд Т. Логика открытых инноваций / Т. Гросфельд // *Форсайт*. – 2008. – №1. – С. 24–29.
6. Даниленко Л.І. Управління процесом здійснення інноваційної діяльності в системі загальної середньої освіти / Л.І. Даниленко // *Післядипломна освіта в Україні*. – 2003. – №3. – С. 70–74.

7. Казаренко Л.В. Державно-приватне партнерство як інструмент фінансового регулювання розвитку людського потенціалу / Л.В. Казаренко // Фінанси України. – 2014. – №2. – С. 84.
8. Освіта України – 2013.–№9. – 4 березня.
9. Остапчук О. Методологія інноваційних процесів – крок до розуміння сутності / О. Остапчук // Рідна школа. – 2004. – Листопад. – С. 3–6.
10. Писаренко Т.В. Механізми розвитку інформаційного суспільства: європейський досвід / Т.В. Писаренко, Т.К. Кваша // Проблеми науки. – 2015. – №1. – С. 37–45.
11. Пулина А.А. Менеджмент образовательных инноваций как одно из основных направлений деятельности городского методического центра / А.А. Пулина // Инновации в образовании. – 2007. – №3. – С. 30-38.
12. Сафіулін В.І. Інноваційний пошук нових технологій навчання / В.І. Сафіулін // Інноваційні пошуки в сучасній освіті /за ред. Л.І. Даниленко, В.Ф. Паламарчук. – К.: Логос, 2004. – С. 56–64.
13. Черней С. Інноваційні засоби навчання як об'єкт проектно-методологічної роботи в педагогіці / С. Черней // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи: збірник наукових праць / ред. кол. Л.І. Даниленко та ін. – К.: Логос, 2000. – С. 195–199.
14. Шварев Е.В. Развитие вуза в режиме инноваций / Е.В. Шварев, П.Е. Решетников // Высшее образование сегодня. – 2009. – №1. – С. 1–17.
15. Шилов К.В. Классификация инноваций / К.В. Шилов // Инновации в образовании. – 2007. – №3. – С. 52–58.
16. Kiviniemi K. The reality of teaching work as a challenge to teacher training. Report №14 // English Summary. Helsinki: National Board of Education, 2004. – P. 237.